

LATVIJA

VALSTS PIE BALTIJAS JŪRAS

INFORMATĪVAIS MATERIĀLS PATVĒRUMA MEKLĒTĀJIEM

2017

Informatīvais materiāls tapis projekta
"Atbalsta pasākumi starptautiskās aizsardzības personām" ietvaros.

Projektu Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonda ietvaros īsteno biedrība
"Patvērums "Drošā māja"".

Projektu līdzfinansē Eiropas Savienība.

Granta līgums Nr. PMIF/9/2016/1/03.

Kultūras ministrija

2017

SATURS

1. Vispārīga informācija par Latviju	5
2. Personu apliecinājoši dokumenti Latvijā	6
3. Latvijas iedzīvotāju tiesības, pienākumi un atbildība	6
4. Valsts svētki (brīvdienas)	7
5. Latvijas vēsture	7
6. Patvēruma meklētāja tiesības un pienākumi	8
7. Veselības aprūpe	9
8. Sociālās drošības tīkls	10
9. Sociālās palīdzības sistēma	12
10. Izglītība	13
11. Latviešu valodas apguve	14
12. Nodarbinātība un darba meklēšana	14
13. Dzīvokļu meklēšana un dzīvokļu tirgus	16
14. Nediskriminācija un vienlīdzīgas iespējas	17
15. Reliģija	18
16. Bankas un naudas maiņa	18
17. Brīvā laika pavadīšanas iespējas	19
18. Latvijas klimats un laika apstākļi	20
19. Ceļu satiksmes noteikumi Latvijā	20
20. Sabiedriskais transports	21
21. Tālrunis, pasts un internets	21
22. Kur zvanīt steidzamos gadījumos?	22

1 VISPĀRĪGA INFORMĀCIJA PAR LATVIJU

Latvijas valsts karogs

Latvijas valsts ģerbonis

Latvijas karte

Valsts iekārta: parlamentāra republika

Platība: 64 589 km²

Kopējais nacionālās robežas garums: 1862 km

Latvijas un Baltijas jūras krasta līnijas garums: 494 km

Robežvalstis: Latvijai sauszemes robežas ar Igauniju ziemeļos, Krieviju austrumos, Baltkrieviju dienvidaustrumos un Lietuvu dienvidos.

Valsts galvaspilsēta: Rīga

Administratīvi teritoriālais iedalījums: no 2009. gada 1. jūlija Latvijā ir izveidoti 109 novadi un 9 republikas pilsētas (Rīga, Daugavpils, Jēkabpils, Jelgava, Jūrmala, Liepāja, Rēzekne, Valmiera, Ventspils)

Latvijas kultūrvēsturiskie novadi: Kurzeme, Zemgale, Vidzeme, Latgale

Lielākās pilsētas: Rīga, Daugavpils, Liepāja, Jelgava, Jūrmala, Ventspils

Valsts kods: +371

Valūta: Euro

Oficiālā valoda: latviešu valoda

Citas valodas, kurās var sazināties: krievu valoda, angļu valoda

Iedzīvotāju skaits: 1 953 000 (2017)

Iedzīvotāju etniskais sastāvs: latvieši 61,8%; krievi 25,6%; baltkrievi 3,4%; ukraiņi 2,3%; poļi 2,1%; citas tautības kopā 4,8% (2016)

2 PERSONU APLIECINOŠI DOKUMENTI LATVIJĀ

Personu apliecinājošie dokumenti Latvijā ir pase un identifikācijas karte (ID).

Patvēruma meklētājam patvēruma procedūras laikā izsniedz patvēruma meklētāja apliecību.

Bēgļiem tiek izsniegts bēgļa ceļošanas dokuments un uzturēšanās atļauja.

Personām ar alternatīvo statusu tiek izsniegts ceļošanas dokuments (ar alternatīvo statusu) un uzturēšanās atļauja.

Papildu informācija ir pieejama mājaslapā www.pmlp.gov.lv.

3 LATVIJAS IEDZĪVOTĀJU TIESĪBAS, PIENĀKUMI UN ATBILDĪBA

Latvijas valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības un brīvības. Tās ietvertas valsts pamatlikumā Satversmē, un likumos. Latvijā visas personas ir vienlīdzīgas likuma un tiesas priekšā, tām ir vienādas tiesības uz likuma aizsardzību.

Latvijā tiesu spriež tiesa neatkarīgi no personas izcelsmes, sociālā un mantiskā stāvokļa, rases un nacionālās piederības, dzimuma, izglītības, valodas, attieksmes pret reliģiju, nodarbošanās veida un rakstura, dzīvesvietas, politiskajiem vai citiem uzskatiem.

Katrai personai ir pienākums cienīt un ievērot citu cilvēku tiesības un brīvības.

Likumpaklausība

Lai izvairītos no problēmsituācijām, ir jāievēro sabiedriskās kārtības normas:

- ◆ Nepārkāpt likumus (piemēram, ceļu satiksmes noteikumus)
- ◆ Ar likumu aizliegta miesas sodu piemērošana ģimenē (piemēram, bērnu pērsana, cita ģimenes locekļa pazemošana)
- ◆ Netrokšņot sabiedriskās vietās, netraucēt apkārtējiem, neizturēties agresīvi pret apkārtējiem;
- ◆ Ievērot apkārtējās vides kārtību un tīrību;
- ◆ Nelietot alkoholiskos dzērienus un nesmēkēt sabiedriskās vietās;
- ◆ Šaujamo ierociņu glabāšanai ir nepieciešama īpaša atļauja;
- ◆ Ievērot naktsmiera noteikumus, laikā no 23.00 līdz 6.00 nedrīkst skaļi uzvesties, trokšņot, klausīties mūziku, tādejādi traucējot apkārtējo naktsmieru.

Darba likums paredz, ka ikvienam ir vienlīdzīgas tiesības uz darbu, uz taisnīgiem, drošiem un veselībai nekaitīgiem darba apstākļiem, uz darba samaksu.

Likums "Par sociālo drošību" paredz, ka, nodrošinot sociālos pakalpojumus, aizliegta atšķirīga attieksme atkarībā no personas rases, etniskās piederības, ādas krāsas, dzimuma, vecuma, invaliditātes, veselības stāvokļa, reliģiskās, politiskās vai citas pārliecības, nacionālās vai sociālās izcelsmes, mantiskā vai ģimenes stāvokļa vai citiem apstākļiem.

Tiek nodrošinātas visiem vienādas tiesības piekļūt precēm un pakalpojumiem, piemēram, iekļūt nepieciešamā iestādē, veikalā, bankā u.c.

4 VALSTS SVĒTKI (BRĪVDIENAS)

1. janvāris – Jaungada diena

Lieldienas – pirmā piektdiena, svētdiena un pirmdiena pavasarī pēc pilnmēness iestāšanās

1. maijs – Darba svētki. Latvijas Republikas Satversmes sapulces sasaukšanas diena

4. maijs – Latvijas Republikas Neatkarības deklarācijas pasludināšanas diena

23.–24. jūnijs – Līgo diena un Jāņu diena (vasaras saulgrieži)

18. novembris – Latvijas Republikas Proklamēšanas diena

24.–26. decembris – Ziemassvētki (ziemas saulgrieži)

31. decembris – Vecgada diena

Valsts pārvaldes iestādes, pašvaldību institūcijas un bankas ir slēgtas šajās dienās.

5 LATVIJAS VĒSTURE

Cilvēki apvidu pie Baltijas jūras ir apdzīvojuši jau 2000 gadus pirms mūsu ēras, kad šeit apmetās zvejnieku un mednieku ciltis – latgaļi, kurši, zemgaļi un lībieši. Baltu tautas apdzīvoja salīdzinoši plašu teritoriju ap Baltijas jūru, ieskaitot Baltkrievijas un daļēji arī Krievijas teritoriju. Latviešu un vienlaicīgi arī lietuviešu valoda parādījās tikai ap 16. gadsimtu, saplūstot baltu valodām.

1201. gads – Bīskapa Alberta vadībā Latviju iekaro vācu krustneši, tiek dibināta galvaspilsēta Rīga.

1282. gads – Rīga pievienojas tā laika nozīmīgākajai Eiropas tirdzniecības apvienībai – Hanzas Savienībai. Vācu pārvalde ilgst vēl 700 gadus.

1561. gads – Latviju iekaro Polija, un katoļticība iegūst jaunu, dominējošu lomu valstī.

1629. gads – daļu Latvijas, tai skaitā arī Rīgu, pārņēma Zviedrija, un Rīga kļuva par vienu no spēcīgākajām zviedru pilsētām.

18. gs. – Varu Latvijā pārņēma cariskā Krievija.

1918. gads – Latvija 1918. gada 18. novembrī pasludināja savu neatkarību, kas ilga tikai nedaudz vairāk par 20 gadiem līdz Otrajam pasaules karam, kad 1940. gadā Latviju okupēja padomju vara.

1941. gads – 1945. gads – II Pasaules karš Latvijas teritorijā.

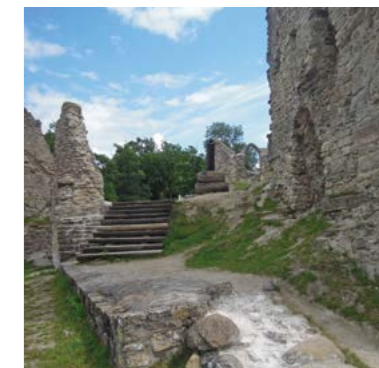
1991. gads – Padomju Savienībai sabrukot, Latvija kopā ar pārējām Baltijas valstīm (Igauniju un Lietuvu) pēc 50 okupācijas gadiem atkal atguva neatkarību. Latvija atkal pievēršas demokrātiskām vērtībām un tirgus ekonomikai, kā arī citām eiropiskām vērtībām.

2004. gads – 29. martā Latvija iestājās NATO.

2004. gada 1. maijā Latvija kļuva par Eiropas Savienības dalībvalsti.

2007. gada 21. decembrī Latvija pievienojas Šengenas līgumam.

2014. gads – Latvijā tiek ieviests *euro* kā vienīgais maksājuma līdzeklis.

6 PATVĒRUMA MEKLĒTĀJA TIESĪBAS UN PIENĀKUMI

Tiesības:

- ♦ iesniegt iesniegumu un pārrunu laikā sniegt paskaidrojumus valodā, kura viņam būtu jāsaprot un kurā viņš ir spējīgs sazināties. Ja nepieciešams, Valsts robežsardze pieaicina tulku, par kura pakalpojumiem maksā no šiem mērķiem paredzētiem valsts budžeta līdzekļiem;
- ♦ saņemt informāciju no Valsts robežsardzes un Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes Patvēruma lietu nodaļas par patvēruma procedūru, savām tiesībām un pienākumiem šīs procedūras laikā, kā arī iespējamām sekām, ja viņš nepildīs savus pienākumus un nesarbosies ar patvēruma procedūrā iesaistītajām institūcijām. Šo informāciju patvēruma meklētājam ir tiesības saņemt valodā, kura viņam būtu jāsaprot un kurā viņš ir spējīgs sazināties;
- ♦ par saviem līdzekļiem pieaicināt personu juridiskās palīdzības saņemšanai. Ja patvēruma meklētājam nav pietiekamu līdzekļu, viņam ir tiesības uz bezmaksas juridisko palīdzību Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likumā noteiktā apjomā un kārtībā;
- ♦ iepazīties ar dokumentiem, kas saistīti ar iesniegumu, izņemot gadījumus, ja šādas informācijas vai avotu atklāšana varētu kaitēt Latvijas Republikas nacionālajai drošībai, to organizāciju vai personu drošībai, kas sniedz šādu informāciju, vai to personu drošībai, uz ko informācija attiecas, vai ja varētu tikt kompromitētas kompetentās iestādes izmeklēšanas intereses saistībā ar iesnieguma izskatīšanu vai starptautiskās attiecības;
- ♦ saņemt informāciju par Patvēruma lietu nodaļas lēmumu un tā pārsūdzēšanas kārtību valodā, kura viņam būtu jāsaprot un kurā viņš ir spējīgs sazināties, izņemot gadījumus, ja patvēruma meklētāju pārstāv pilnvarotā persona vai viņam tiek sniegta bezmaksas juridiskā palīdzība;
- ♦ saņemt neatliekamo medicīnisko palīdzību un primāro veselības aprūpi par valsts līdzekļiem;
- ♦ sazināties ar radniekiem un Apvienoto Nāciju Organizācijas Augsto komisāru bēgļu lietās vai citu organizāciju, kas sniedz juridiskas vai citu veidu konsultācijas patvēruma meklētājiem;
- ♦ ja nav pietiekamu līdzekļu, lai nodrošinātu savam veselības stāvoklim atbilstošus sadzīves apstākļus un savu uzturēšanos patvēruma procedūras laikā, Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde izmitina patvēruma meklētāju izmitināšanas centrā.

Pienākumi:

- ♦ sadarboties ar Valsts robežsardzi, lai tā varētu noņemt viņa pirkstu nospiedumus, nofotografēt un identificēt viņu, ar Patvēruma lietu nodaļu, kā arī ar citām patvēruma procedūrā iesaistītajām institūcijām;
- ♦ piedalīties pārrunās un sniegt informāciju personīgi, pat ja ieradies pilnvarotā persona;
- ♦ sabiedrības veselības interesēs veikt veselības pārbaudi;
- ♦ uzturoties patvēruma meklētāju izmitināšanas centrā, ievērot šā centra iekšējās kārtības noteikumus. Patvēruma meklētāju izmitināšanas centra iekšējās kārtības noteikumus apstiprina Ministru kabinets;
- ♦ iesaistīties integrācijas pasākumos – valodasursos, ievadursos par valsti, kā arī sadarboties ar atbalsta personālu un karjeras konsultantu.

Saskaņā ar likumā noteiktajiem termiņiem patvēruma procedūra var ilgt līdz pat 15 mēnešiem. Katra patvēruma meklētāja iesniegumu izskata individuāli, objektīvi un taisnīgi, izmantojot precīzu un aktualizētu informāciju no dažādiem avotiem, piemēram, no Eiropas Patvēruma atbalsta biroja un Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstā komisāra bēgļu lietās, un attiecīgām starptautiskām cilvēktiesību organizācijām, par vispārējo situāciju patvēruma meklētāja izcelsmes valstī un, ja nepieciešams, valstīs, caur kurām viņš ir devies.

7 VESELĪBAS APRŪPE

Patvēruma meklētājam ir tiesības saņemt normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā neatliekamo medicīnisko palīdzību, primāro veselības aprūpi, ambulatoro un stacionāro psihiatrisko palīdzību, ja ir nopietni garīgās veselības traucējumi, kā arī visu medicīnisko palīdzību nepilngadīgām personām, kuras nesniegšana var radīt apdraudējumu bērna attīstībai un veselībai, par valsts līdzekļiem, ņemot vērā patvēruma meklētāja īpašās uzņemšanas vajadzības. Lai saņemtu nepieciešamo medicīnisko palīdzību normatīvajos aktos noteiktajā apjomā un kārtībā, patvēruma meklētājam jāvēršas pie izmitināšanas centra darbinieka.

Pēc lēmuma par aizsardzības piešķiršanu, persona iekļaujas Latvijas vienotajā veselības aprūpes sistēmā.

Latvijā valsts apmaksātos veselības aprūpes pakalpojumus var saņemt arī bēgļi un personas, kurām piešķirts alternatīvais statuss.

Veselības aprūpes iedalījums ir šāds:

1. neatliekamā medicīniskā palīdzība – pēkšņa saslimšana vai trauma, kuras rezultātā ir apdraudēta dzīvība. Latvijā, lai izsauktu neatliekamo medicīnisko palīdzību, jāzvana pa tālruni **113** vai **112**!

2. primārā veselības aprūpe – šajā līmenī pacientam ir pirmā saskare ar veselības aprūpes pakalpojumu sniedzēju. Patvēruma meklētājam lekšlietu ministrija sedz maksu par primārajiem veselības aprūpes pakalpojumiem.

Primāro veselības aprūpi sniedz ģimenes ārsti, pediatri, māsiņas, ārstu palīgi, vecmātes un zobārsti. Ģimenes ārsts kopā ar sertificētu māsu vai sertificētu ārsta palīgu var nodrošināt veselības aprūpi gan ģimenes ārsta prakses vietā, gan dzīvesvietā. Persona ar termiņuzturēšanās atļauju var brīvi izvēlēties, kuru ģimenes ārstu vai speciālistu apmeklēt.

Lai reģistrētos pie ģimenes ārsta, kopā ar izvēlēto ģimenes ārstu ir jāaizpilda vienošanās divos eksemplāros. Ja pacientu neapmierina sadarbība ar ģimenes ārstu, persona var jebkurā mirklī pārreģistrēties pie cita ģimenes ārsta.

Gandrīz visi ārsti Latvijā var sniegt savu konsultāciju kādā no svešvalodām (krievu, angļu valodas), tomēr pirms reģistrēšanās pie ārsta par to vajadzētu pārliecināties!

Uzturēšanās slimnīcā ir maksas pakalpojums.

Veselības aprūpes pakalpojumus Latvijā nodrošina valsts, pašvaldību, privātās institūcijas (veselības centri, poliklīnikas, slimnīcas un ārstu privātprakses).

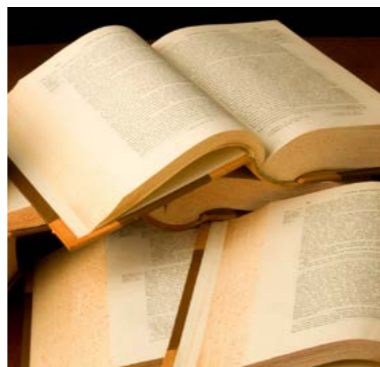
Pirms doties pie ārsta, lai saņemtu valsts apmaksātos veselības aprūpes pakalpojumus, maksājot tikai pacienta iemaksas, ir iespēja noskaidrot, vai izvēlētais ārsts vai ārstniecības iestāde sniedz ārstēšanu, ko apmaksā no valsts budžeta, zvanot pa bezmaksas tālruni **80001234**. Papildu informāciju var saņemt, apmeklējot mājaslapu www.vmnvd.gov.lv.

VESELĪBAS APRŪPES PAKALPOJUMU PIEEJAMĪBA

Veselības aprūpes pakalpojumus Latvijā var saņemt katrā pašvaldībā. Sekundāros veselības aprūpes un augsti specializētos veselības aprūpes pakalpojumus galvenokārt var saņemt lielākajās Latvijas pilsētās (www.vmnvd.gov.lv/lv/469-veselibas-aprupes-pakalpojumi/veselibas-aprupe-slimnica).

MEDIKAMENTU IEGĀDE

Medikamentus var iegādāties aptiekās. Lai iegādātos medikamentus, daļai no tiem ir nepieciešama ārsta izrakstīta recepte, bet ir arī bezrecepšu medikamenti. Pirms medikamentu lietošanas konsultējieties ar ārstu vai farmaceitu (aptiekas darbinieku).

BĒRNU VESELĪBAS APRŪPE

Lielākās specializētās bērnu daudzprofilu ārstniecības iestādes Latvijā atrodas Rīgā: Bērnu slimnīca Torņakalnā un Bērnu slimnīca Gaiļezērā (www.bkus.lv).

PACIENTA TIESĪBAS

Pacietam ir tiesības viņam saprotamā veidā saņemt no ārsta informāciju par savas slimības diagnozi, savu izmeklēšanas un ārstēšanas plānu, kā arī par citām ārstēšanas metodēm, prognozi un ārstēšanas procesu. Pacientam ir tiesības pilnībā vai daļēji atteikties no piedāvātās izmeklēšanas vai ārstēšanas, to apliecinot ar parakstu. Sūdzības par veselības aprūpes pakalpojumu kvalitāti var iesniegt Veselības inspekcijai (www.vi.gov.lv).

Visiem iedzīvotājiem Latvijā neatkarīgi no viņu statusa ir pieejamas bezmaksas ārsta konsultācijas pa telefonu latviešu, angļu un krievu valodā. Šo pakalpojumu nodrošina Nacionālais veselības dienests (NVD), un pakalpojums ir pieejams darba dienās no plkst. 17.00 līdz 8.00, un brīvdienās un svētku dienās – visu diennakti. Lai saņemtu šo pakalpojumu, jāzvana pa tālruni **66016001**.

Plašāku informāciju par Latvijas veselības aprūpes sistēmu var saņemt Nacionālajā veselības dienestā www.vmnvd.gov.lv, zvanot uz tālruni **80001234** darba dienās no plkst. 8.30 līdz 17.00 vai rakstot uz nvd@vmnvd.gov.lv.

8 SOCIĀLĀS DROŠĪBAS TĪKLS

Sociālā drošība ir pasākumu kopums (sistēma), kas garantē valsts sociālo aizsardzību nabadzības, vecuma, invaliditātes, bezdarba u.c. gadījumos. Sociālā drošība parasti iekļauj trīs galvenās sistēmas – sociālās apdrošināšanas sistēmas, citas ienākumu uzturēšanas sistēmas (parasti valsts, pašvaldību un privāto organizāciju finansētos pabalstus) un sociālos pakalpojumus. Turpmāk norādīti valsts garantētie sociālie pabalsti un pakalpojumi.

Patvēruma meklētāji līdz lēmumam par bēgļa vai alternatīvā statusa piešķiršanu saņem dienas naudu, par kuru viņiem ir jāiegādājas pārtika un higiēnas preces. Patvēruma procedūras laikā patvēruma meklētājus izmitina patvēruma meklētāju izmitināšanas centrā, kurā ir nodrošināti sadzīvei nepieciešamie apstākļi.

BĒGĻI UN PERSONAS AR ALTERNATĪVO STATUSU

Pēc statusa iegūšanas personas ar bēgļa un alternatīvo statusu saņems pabalstu, kas sedz uzturēšanās izmaksas Latvijas Republikā. Ja statusu saņem ģimene (neatkarīgi no statusa), tad pirmajam ģimenes loceklim pabalsta lielums būs EUR 139.00, katram nākamajam ģimenes loceklim – EUR 97.00. Laulātie, savstarpēji vienojoties, savos iesniegumos Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldē (PMLP) norāda, kurš no viņiem pieprasa uzturēšanās pabalstu EUR 139.00 apmērā un kurš – EUR 97.00 apmērā. Uzturēšanās pabalsts reizi mēnesī līdz desmitajam datumam tiek pārskaitīts uz personas iesniegumā norādīto kredītiestādes kontu.

Nepilngadīgai personai bez pavadības pabalsta lielums būs EUR 97.00, ko pārskaitīs viņas likumiskajam pārstāvim.

Šos pabalstus var noformēt PMLP. Plašāk skatīt www.pmlp.gov.lv.

Valsts garantēto pabalstu un pakalpojumu piešķiršana ir atkarīga no sociālās apdrošināšanas. Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra (VSAA) ir institūcija, kas nodrošina valsts sociālās apdrošināšanas pensiju, ģimenes un bērnu pabalstu, bezdarbnieka pabalstu, atlīdzību piešķiršanu. VSAA saite www.vsaa.gov.lv.

Sociāli apdrošināta persona ir persona, kura strādā vai ir bijusi darba attiecībās un par viņu ir veiktas obligātās sociālās apdrošināšanas iemaksas (ir maksāti nodokļi).

Sociāli neapdrošināta persona ir persona, kura nav bijusi darba attiecībās, par viņu nav veiktas obligātās sociālās apdrošināšanas iemaksas (nav maksāti nodokļi).

VALSTS GARANTĒTIE PABALSTI UN PAKALPOJUMI

sociāli neapdrošinātai personai ar pastāvīgo uzturēšanās atļauju (persona ar bēgļa statusu)

Bērna piedzimšanas pabalsts (vienreizējs) – EUR 421.17 par katru bērnu.

**Bērna kopšanas pabalsts (līdz 1,5 gadu vecumam) – EUR 171.00 mēnesī.
No 1,5 gada vecuma līdz 2 gadiem – EUR 42.69 mēnesī.**

Kamēr tiek kopts bērns līdz pusotra gada vecumam, sociālās apdrošināšanas iemaksas par vecāku veic valsts.

Ģimenes valsts pabalsts (pabalsts palielinās par katru nākamo bērnu) – par pirmo bērnu ģimenē EUR 11.38; par otro bērnu EUR 22.76, par trešo bērnu EUR 34.14, par ceturto un nākamajiem bērniem – EUR 50.07 mēnesī.

Pieejams ir arī bērna invalīda kopšanas pabalsts un Valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts.

Nodarbinātības valsts aģentūrā (NVA) var iegūt bezdarbnieka statusu, saņemt konsultācijas darba meklējumos, bez maksas mācīties NVA piedāvātajosursos. Saite www.nva.gov.lv.

sociāli apdrošinātai personai ar pastāvīgo uzturēšanās atļauju (persona ar bēgļa statusu) un sociāli apdrošinātai personai ar termiņuzturēšanās atļauju (alternatīvo statusu saņēmusi persona)

Vecākiem: maternitātes pabalsts, paternitātes pabalsts, bērnu kopšanas pabalsts, vecāku pabalsts, ģimenes valsts pabalsts, pabalsti par bērnu invalīdu, valsts atbalsts ar celiakiju slimiem bērniem, atlīdzība par audžuģimenes pienākumu pildīšanu, aizbildnība, apgādnieka zaudējums, adopcija, apbedīšanas pabalsts.

Strādājošiem: slimības pabalsts, bezdarbnieku pabalsts, apbedīšanas pabalsts, invaliditātes pensija. Tiesības uz invaliditātes pensiju saskaņā ar likumu ir apdrošinātām personām ar apdrošināšanas stāžu, kas nav mazāks par 3 gadiem, ja tās atzītas par invalīdiem.

Bezdarbnieka pabalsts: 16 mēnešu periodā ir jānostrādā vismaz 12 mēneši, lai varētu pretendēt uz bezdarbnieka pabalstu. Bezdarbnieka statusu var iegūt Nodarbinātības valsts aģentūrā (NVA), saite www.nva.gov.lv.

Pensija: tiesības uz vecuma pensiju ir Latvijā dzīvojošām personām, kuras bijušas pakļautas valsts obligātajai pensiju apdrošināšanai un sasniegušas likumā noteikto pensijas piešķiršanas vecumu. No **2014. gada 1. janvāra** pensionēšanās vecums (62 gadi) **tiek palielināts par trim mēnešiem** ik gadu – līdz **2025. gada 1. janvārī** tas būs **65 gadi**. Nepieciešamais apdrošināšanas stāžs – **15 gadi**, bet **no 2025. gada 1. janvāra – 20 gadi**.

9 SOCIĀLĀS PALĪDZĪBAS SISTĒMA

Kamēr esat patvēruma meklētāja statusā, dažāda veida atbalstu sniedz vairākas valsts pārvaldes iestādes un nevalstiskās organizācijas. Ja dzīvojat Patvēruma meklētāju izmitināšanas centrā, nozīmīgu palīdzību un atbalstu nodrošina šīs iestādes darbinieki valsts piešķirto finanšu resursu ietvaros un piesaistot papildu finansējumu caur Eiropas Savienības projektiem.

Dažādu programmu ietvaros, tai skaitā Eiropas Savienības projektu ietvaros, ir pieejama nevalstisko organizāciju palīdzība, piemēram, sociālo darbinieku un sociālo mentoru atbalsts līdz statusa saņemšanai (vidēji 3 mēneši) un 12 mēnešus pēc statusa iegūšanas.

Plašāka informācija pieejama: www.beglis.lv/www.refugees.lv – latviešu, angļu, krievu, arābu, franču un dari valodās.

Sociālo palīdzību un sociālo pakalpojumu saņemšanu personas dzīvesvietā nodrošina Sociālie dienesti. Latvijā katrā pašvaldībā ir Sociālais dienests, kurā strādā sociālie darbinieki. Sociālajā dienestā var tikties ar sociālajiem darbiniekiem, kuri sniegs konsultācijas, atbalstu un palīdzību sociālo problēmu risināšanā. Uz sociālo dienestu var doties, kad **persona ieguvusi bēgļa vai alternatīvo statusu un deklarējusi dzīvesvietu konkrētā pašvaldībā**. Sociālā palīdzība un sociālie pakalpojumi tiek sniegti, pamatojoties uz personas materiālo resursu – ienākumu novērtējumu.

Informācija, kur atrast Sociālo dienestu Rīgā: www.ld.riga.lv, bezmaksas tālrunis uzziņām – **80005055**.

Ja bēglis vai persona ar alternatīvo statusu dzīvo citā Latvijas pilsētā, tad Sociālā dienesta atrašanās vietu var meklēt pilsētas mājaslapā.

Sociālā dienesta klientam ir tiesības:

- ◆ bez maksas iegūt informāciju par iespējām saņemt sociālos pakalpojumus un sociālo palīdzību (materiālu palīdzību), to saņemšanas nosacījumiem un kārtību;
- ◆ bez maksas saņemt no sociālā darba speciālista konsultāciju par sociālo problēmu risināšanu.

Sociālā dienesta klientam ir arī pienākumi:

- ◆ sniegt ziņas par sevi;
- ◆ pildīt vienošanos ar sociālo darbinieku, lai uzlabotu savu situāciju;
- ◆ aktīvi darboties, lai palielinātu savus ienākumus.

10 IZGLĪTĪBA

Latvijā ikvienam ir tiesības uz valsts nodrošinātu bezmaksas pirmsskolas, pamatskolas un vidējo izglītību.

Valsts un pašvaldību izglītības iestādēs izglītību iegūst latviešu valodā. Meitenes un zēni izglītības iestādēs mācās kopā vienā telpā. Izglītības sistēma nodrošina apziņas brīvību. Izglītojamie pēc izvēles apgūst kristīgās ticības mācību vai ētiku, vai arī kristīgās ticības mācību un ētiku vienlaikus.

Pirmsskolas izglītība

Latvijā 5 un 6 gadus vecu bērnu sagatavošana pamatskolai ir obligāta. Pirmsskolas izglītības programmas piedāvā valsts un pašvaldību, kā arī privāti bērnudārzi un skolas. Pirmsskolas izglītību bērniem ar speciālajām vajadzībām īsteno speciālajās pirmsskolas izglītības iestādēs.

Valsts un pašvaldību pirmsskolas izglītības iestādēs vecākiem ir jāmaksā par bērna ēdināšanu, izņemot gadījumus, kad ir piešķirti kādi īpaši atvieglojumi. Summas parasti ir EUR 2,00 – 4,00 dienā par brokastīm, pusdienām un launagu. Papildu izdevumi, kuri jāņem vērā, ir saistīti ar higiēnu (zobu birste, maiņas apavi u.c.) un mācību palīg līdzekļiem, kurus bērns izmantos personīgi (krāsas, zīmuļi, papīrs u.c.). Informāciju par nepieciešamajiem mācību līdzekļiem var atrast konkrētās pirmsskolas izglītības iestādes mājaslapā.

Lai pieteiktu bērnu pirmsskolas izglītības iestādē, vecākiem ir jāiet uz izvēlēto bērnudārzu vai skolu un jāiesniedz bērna dzimšanas apliecības kopija, dzīvesvietas deklarācijas izziņa un jāuzrāda vecāka pase. Plašāka informācija www.latvija.lv/DzivesNotikumi/izglitiba/pieteikties-berndarza.

Pamatizglītība un vidējā izglītība

Pamatizglītības programmas apguvi bērni Latvijā uzsāk septiņu gadu vecumā gan valsts un pašvaldību, gan privātās skolās. Pamatizglītība ir obligāta, un tās ilgums ir 9 gadi. To var iegūt pamatskolā, vidusskolā un speciālās izglītības iestādēs.

Latvijā ir divu veidu vidējās izglītības programmas: vispārējās vidējās izglītības un profesionālās vidējās izglītības programmas.

Vispārējās vidējās izglītības programmu pamatuzdevums ir sagatavot tālākām studijām augstskolā, bet profesionālās vidējās izglītības programmas ir vairāk orientētas uz profesionālās kvalifikācijas iegūvi.

Ja bērnam ir īpašas vajadzības, viņš var mācīties speciālās izglītības iestādē, kas pielāgota skolēniem ar kustību, dzirdes, redzes, valodas, garīgās veselības traucējumiem.

Lai reģistrētu bērnu skolā: vecākiem ir jāiesniedz iesniegums un jāuzrāda bērna dzimšanas apliecība vai dokuments, kurā norādīts bērna personas kods, un bērna vecāka personu apliecinošs dokuments. Skolas direktors var pieprasīt dokumentu, kas apliecina skolēna iepriekš apgūto mācību saturu, kā arī var veikt bērna zināšanu pārbaudi.

Valsts un pašvaldību skolās mācības ir bez maksas, taču privātajās skolās mācības ir par maksu.

Augstākā izglītība

Latvijā augstāko izglītību var iegūt gan valsts, gan privātajās augstskolās. Lai iestātos augstskolā, ir nepieciešams atestāts par vidējās izglītības beigšanu. Atsevišķās studiju programmās, ja vidējās izglītības atestāts/diploms ir iegūts ārvalstīs, šis dokuments ir jāiesniedz pārbaudei Akadēmiskās informācijas centram (www.aic.lv).

Lai iestātos augstskolā, studentiem jākārtos iestājpārbaudījumi. Visprecīzāko informāciju par uzņemšanas noteikumiem var atrast attiecīgās augstskolas mājaslapā vai sazinoties ar attiecīgo augstskolu.

Akadēmiskās programmas var apgūt tikai universitātēs vai augstskolās. Profesionālās studiju programmas var apgūt arī koledžās.

Latvijā augstākās izglītības studiju programmas var apgūt latviešu, angļu un krievu valodās.

Visas Latvijā akreditētās augstākās izglītības iestādes var meklēt www.aiknc.lv/lv/list.php.

11 LATVIEŠU VALODAS APGUVĒ

Patvēruma meklētājiem, ierodoties Latvijā, tiek piedāvāti bezmaksas latviešu valodas mācību kursi.

Nodarbinātības valsts aģentūrā reģistrētie bezdarbnieki latviešu valodu var apgūt bezmaksas valodas kursos Nodarbinātības valsts aģentūrā www.nva.gov.lv. Kursu laikā bezdarbniekam tiek nodrošināta stipendija.

Personai, kurai piešķirts bēgļa un alternatīvais statuss, tiek piešķirts pabalsts valsts valodas apguvei. Pabalstu piešķir personai no septiņu gadu vecuma un nosaka apmērā, kas sedz valsts valodas mācību faktiskās izmaksas, bet ne vairāk kā EUR 49.80 mēnesī.

Latviešu valodas aģentūra piedāvā vairākus interneta resursus latviešu valodas apguvei. Plašāku informāciju par tiem var atrast: <http://maciunmacies.valoda.lv/>.

Lai veicinātu latviešu valodas apguves iespēju pieejamību un apguves kvalitāti, kā arī e-prasmju apgūšanu, biedrība "Patvērums "Drošā māja"" piedāvā izmantot iespēju apgūt valodu Moodle vidē. Ja vēlaties apgūt latviešu valodu, izmantojot šo resursu, lūdzu apmeklējiet <http://moodle.patverums-dm.lv/moodle/> un reģistrējieties.

12 NODARBINĀTĪBA UN DARBA MEKLĒŠANA

Tiesības uz nodarbinātību bez ierobežojumiem ir personām, kurām piešķirts bēgļa vai alternatīvais statuss. Patvēruma procedūras laikā personām nav tiesību strādāt. Ja patvēruma meklētājs deviņu mēnešu laikā pēc iesnieguma iesniegšanas par bēgļa vai alternatīvā statusa piešķiršanu nav saņēmis Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes lēmumu par bēgļa vai alternatīvā statusa piešķiršanu vai atteikumu to piešķirt un tas nav noticis patvēruma meklētāja vainas dēļ, patvēruma meklētājam tiek izsniegts patvēruma personas dokuments ar norādi "Tiesības strādāt bez darba atļaujas".

Darba meklējumos vai profesijas izvēlē var palīdzēt Nodarbinātības valsts aģentūra (NVA) – plašāka informācija – www.nva.gov.lv. NVA pakalpojumi ir bezmaksas un domāti ikvienam, kas meklē darbu.

Meklējot darbu, obligāti būs nepieciešamas latviešu valodas zināšanas!

Informāciju par jaunākajām vakancēm darba tirgū var atrast šādos interneta resursos: cvvp.nva.gov.lv (informācija pieejama tikai latviešu valodā) www.e-darbs.lv, www.e-work.lv, www.doska.lv, www.ss.lv, www.cv.lv, www.workingday.lv, www.cvmarket.lv, www.vakance.lv, www.mansdarbs.lv (informācija pieejama latviešu, angļu un krievu valodās).

Darba devējam parasti nosūta pretendenta CV (dzīvesstāsts). CV ir izglītības un profesionālās darba pieredzes apraksts, lai iespējamam darba devējam būtu vieglāk saprast un orientēties darba meklētāja darba pieredzē (www.nva.gov.lv/UserFiles/File/cv%20paraugs.doc).

Iespējams, darba devējs personu aicinās uz darba interviju. Darba intervija ir saruna, kurā darba devējs vēlas noskaidrot, vai pretendents atbilst darba devēja prasībām, savukārt darba meklētājam ir iespēja noskaidrot, vai vakance viņam ir piemērota.

Ieteikumi veiksmīgai darba intervijai:

- ♦ Ierasties laikus, labāk 15 minūtes pirms intervijas, lai ir laiks tai sagatavoties!
- ♦ Noskaņoties pozitīvi un būt atvērtam šai diskusijai!
- ♦ Izslēgt mobilo telefonu!
- ♦ Sasveicināties ar visiem, kas piedalās darba intervijā!
- ♦ Atgādināt vēlreiz sev, kāpēc esi ieradies/ieradusies: tātad – lai iestātos darbā!
- ♦ Uztvert interviju kā normālu sarunu ar svešiem cilvēkiem par sevi!
- ♦ Jābūt gatavam dažādiem jautājumiem, neuztverot tos kā pazemošanu vai atraidījumu!
- ♦ Jāsniedz konkrētas atbildes!
- ♦ Atbildēs jāuzsver prasmes, savas stiprās puses!
- ♦ Izturēšanās veidam intervijas laikā ir liela nozīme!
- ♦ Ir normāli uzdot jautājumu par līguma nosacījumiem un sociālām garantijām!
- ♦ Intervijas beigās jāuzdod jautājums, kad un kā tiks sniegta atbilde par intervijas rezultātiem!
- ♦ Droši jāuzdod jautājumi darba intervijas dalībniekiem, jo tādā veidā persona parāda interesi par savu darbu un nākamo darbavietu!

Darba devējs un darbinieks savstarpējās darba tiesiskās attiecības nodibina ar **darba līgumu**.

Darba devējam ir tiesības pieprasīt atzinumu par darbinieka veselības stāvokli, kas ļauj pārliecināties par viņa piemērotību paredzētā darba veikšanai.

Darba līgums slēdzams rakstveidā pirms darba uzsākšanas. Darba līgumu sagatavo divos eksemplāros, no kuriem viens glabājas pie darbinieka, otrs — pie darba devēja.

Darba līgumā norāda:

1. darbinieka vārdu, uzvārdu, personas kodu, dzīvesvietu, darba devēja vārdu, uzvārdu (juridiskai personai nosaukumu), reģistrācijas numuru un adresi;
2. darba tiesisko attiecību sākuma datumu;
3. darba tiesisko attiecību paredzamo ilgumu (ja darba līgums noslēgts uz noteiktu laiku);
4. darbavietu (ja darba pienākumu veikšana nav paredzēta kādā noteiktā darbavietā, to, ka darbinieku var nodarbināt dažādās vietās);
5. darbinieka arodu, amatu, specialitāti un vispārīgu nolīgtā darba raksturojumu;
6. darba samaksas apmēru un izmaksas laiku;
7. nolīgtu dienas vai nedēļas darba laiku;
8. ikgadējā apmaksātā atvaļinājuma ilgumu;
9. darba līguma uzteikuma termiņu;
10. uz darba koplīgumu, darba kārtības noteikumiem, kas piemērojami darba tiesiskajām attiecībām.

Aizliegts pastāvīgā darbā nodarbināt bērnus. Bērns darba tiesību izpratnē ir persona, kura ir jaunāka par 15 gadiem vai kura līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai turpina iegūt pamatizglītību.

Noslēdzot darba līgumu, var noteikt pārbaudi, lai noskaidrotu, vai darbinieks atbilst viņam uzticētā darba veikšanai. Ja pārbaudes noteikšana nav norādīta darba līgumā, tas uzskatāms par noslēgtu bez pārbaudes. Pārbaudi nenosaka personām, kuras ir jaunākas par 18 gadiem. Pārbaudes termiņš nedrīkst būt ilgāks par trim mēnešiem.

Svarīgi! Pirms pieņemat lēmumu par darba līguma slēgšanu, noteikti pārliecinieties par darba vidi un drošību tajā!

13 DZĪVOKĻU MEKLĒŠANA UN DZĪVOKĻU TIRGUS

Uzsākot mājokļa meklēšanu, ir svarīgi apzināties, kādu ienākumu vai uzkrājumu daļu īrnieks varēs novirzīt ar mājokli saistīto izdevumu apmaksai. Šos izdevumus sastāda:

- ♦ īres maksa,
- ♦ maksa par **pamatpakalpojumiem**, kuri ir nesaraujami saistīti ar mājokļa lietošanu (apkure, aukstais ūdens, kanalizācija un sadzīves atkritumu izvešana);
- ♦ maksa par **papildpakalpojumiem**, par kuru sniegšanu izīrētājs un īrnieks vienojušies mājokļa īres līgumā (karstais ūdens, gāze, elektrība, u.c.).

Jāatceras, ka īrniekam būs jāapmaksā arī telekomunikāciju pakalpojumi – televīzija, internets, telefons.

Meklējot mājokli, var balstīties:

- ♦ uz saviem spēkiem, aptaujājot draugus, radus, paziņas,
- ♦ izmantot sludinājumu portālu vai/ un nekustamo īpašumu firmu portālus:
<http://www.city24.lv/> (informācija pieejama latviešu, angļu, krievu, igauņu un somu valodā);
<http://www.ss.lv/> (informācija pieejama latviešu un krievu valodā);
<http://www.dzivoklis.lv/> (informācija pieejama latviešu, angļu un krievu valodā);
<http://www.latio.lv/> (informācija pieejama latviešu, angļu un krievu valodā);
<http://www.acroreal.lv/> (informācija pieejama latviešu, angļu un krievu valodā);

Pēc palīdzības mājokļa atrašanās var vērsties arī nekustamo īpašu firmās, taču jāērķinās, ka firmai būs jāsamaksā maksa par pakalpojumu – vidēji 1 mēneša īres maksas apmērā.

Noteikti jāatceras, ka īres tiesību iegūšanai ir jānoslēdz īres līgums. Īres līgums ir noslēdzams tikai rakstiskā veidā!

Nepieciešamie dokumenti īres līguma sastādīšanai un īres līguma noslēgšana

- ♦ Vienojieties par īres objektu – konkrēti kādas telpas, kur un kādā platībā tiek izīrētas, īres maksas apmēru. Slēdzot dzīvojamās telpas īres līgumu, īres maksu nosaka, izīrētājam un īrniekam rakstveidā vienojoties.
- ♦ Vienojieties par maksāšanas veidu un laiku. Līgumā jānosaka konkrēti, kādā veidā norēķināsieties ar izīrētāju. Līgumā jābūt noteiktam precīzam laikam, kad jāmaksā īres maksa un maksa par citiem pakalpojumiem, ko nodrošina izīrētājs.
- ♦ Pieprasiet īres līgumā ierakstīt:
 - pilnu izīrētāja (1)vārdu un uzvārdu, (2)personas kodu, (3)adresi, (4)tālruņa numuru un (5)e-pasta adresi;
 - kādi maksājumi ir iekļauti īres maksā un kādi jums jāveic pašam atsevišķi papildus, kam un kādā veidā jūs maksājat par īri (skaidrā naudā vai ar bankas pārskaitījumu).
- ♦ Pieprasiet, lai īres līgums tiek sagatavots 2 eksemplāros. Noteikti paturiet sev vienu parakstītu līguma eksemplāru! Izīrētājs paturēs sev otru parakstīto līguma eksemplāru.
- ♦ Ja pietiekami neprotat latviešu valodu vai valodu, kurā ar jums komunicē dzīvojamās telpas izīrētājs, palūdziet, lai jums palīdz kāds, kas attiecīgo valodu pārvalda.
- ♦ Izīrēto telpu saņemšanas dienā kopā ar izīrētāju sastādiet pieņemšanas – nodošanas aktu, kurā fiksējat izīrējamās telpas un to stāvokli, platību, santehnikas un citu iekārtu tehnisko stāvokli, kā arī skaitītāju rādījumus.

Īres līgums ir pamats reģistrācijai dzīves vietā (dzīves vietas deklarēšanai).

Kādos gadījumos izīrētājs var izbeigt īres līgumu?

Atcerieties, ka izīrētājs var izbeigt līgumu, ja īrnieks:

- ♦ bojā vai posta dzīvojamās telpas (arī dzīvokļa iekārtu), citas būves un telpas, kas īrniekam nodotas lietošanā, vai arī dzīvojamās mājas koplietošanas telpas, komunikācijas un iekārtas (izīrētājs var izbeigt bez brīdināšanas);
- ♦ citādi pārkāpj dzīvojamās telpas lietošanas noteikumus, padarot pārējām personām dzīvošanu ar tām vienā kopējā dzīvoklī vai vienā mājā neiespējamu (izīrētājs var izbeigt bez brīdināšanas).

Nekādā gadījumā neparakstiet līgumu, pirms neesat to rūpīgi izlasījis! Ja jums ir iespēja izmantot jurista palīdzību, tad šajā līguma noslēgšanas posmā tā būs vislietderīgākā. Pirms maksājat izīrētājam (saimniekam vai pārvaldniekam) jebkādu naudas summu, vienmēr pārliecinieties, ka jūs esat saņēmis skaidru rakstisku piekrišanu dzīvojamās telpas īres tiesisko attiecību nodibīšanai.

Par katru maksājumu jums obligāti ir jāsaņem naudas saņēmēja parakstīts dokuments, kas apliecina naudas saņemšanu, ja vien samaksu neesat veikuši ar bankas starpniecību (saglabājiet maksājuma uzdevumu).

14 NEDISKRIMINĀCIJA UN VIENLĪDZĪGAS IESPĒJAS

Latvijas valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem.

Latvijā visas personas ir vienlīdzīgas likuma un tiesas priekšā, tām ir vienādas tiesības uz likuma aizsardzību.

Katrai personai ir pienākums cienīt un respektēt citu cilvēku tiesības un brīvības.

Latvijā ir aizliegta visa veida diskriminācija – atšķirīga attieksme, izslēgšana vai ierobežojums, pamatojoties uz personas:

- ♦ dzimumu;
- ♦ rasi vai etnisko piederību (t.sk. ādas krāsu, etnisko un nacionālo izcelsmi, tautību);
- ♦ vecumu;
- ♦ invaliditāti;
- ♦ reliģisko piederību;
- ♦ politisko pārliecību;
- ♦ nacionālo vai sociālo izcelsmi;
- ♦ mantisko vai ģimenes stāvokli;
- ♦ seksuālo orientāciju;
- ♦ citiem apstākļiem.

Diskriminācijas aizliegums attiecas uz nodarbinātību (Darba tiesības), sociālo drošību, piekļuvi publiski pieejamām precēm un pakalpojumiem, izglītību.

Ikvienā diskriminācijas gadījumā palīdzību var meklēt Tiesībsarga birojā (Tiesībsarga birojs, Baznīcas ielā 25, Rīgā, tālr. 67686768, e-pasts tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv) – vienādas attieksmes veicināšanas iestādē, kuras uzdevums ir palīdzēt diskriminācijas upuriem.

Tiesībsargs:

- ♦ izskata individuālas sūdzības par visa veida diskrimināciju. Sūdzību izskatīšana ir bez maksas, tās rezultātā tiek panākts mierlīgums vai sniegtas rekomendācijas iesaistītajām pusēm;
- ♦ sniedz tiesisku palīdzību diskriminācijas upuriem – juridiskas konsultācijas, lietas sagatavošana un pārstāvība tiesā u.c.

15 RELIĢIJA

Latvijā izplatītākā reliģija ir kristietība. Kristietības pirmsākums Latvijā meklējams 12. gadsimtā. Reliģija valsts teritorijā nonāca Krusta Karu laikā, vēlāk sadaloties dažādās konfesijās: **katoļu, luterāņu un pareizticīgo**, kas arī ir lielākās konfesijas, kuras pārstāvētas mūsdienā Latvijā, un tās apvieno 97% no visiem ticīgajiem. Kopš baznīcas reformācijas 16. gadsimtā, Latvijā noteicošā ir **luterāņu** baznīca. Izņēmums ir Latvijas austrumu daļa, kur izplatīta ir **katoļticība**. Latvijā ir pārstāvēti un reģistrēti vairāk nekā 30 reliģiskie virzieni (konfesijas), piemēram, baptistu, Septītās dienas adventistu, Vecticībnieku, jūdu, musulmaņu, krišnaītu, mormoņu, budistu, kā arī citas pasaules reliģijas.

Latvijas iedzīvotāju tiesības uz reliģijas brīvību ietver tiesības brīvi noteikt savu attieksmi pret reliģiju, individuāli vai kopā ar citiem pievērsties kādai reliģijai, vai nepievērsties nevienai no tām, brīvi mainīt savu reliģisko vai citu pārliecību, veikt reliģisko darbību, kā arī paust savu reliģisko pārliecību. Tieša vai netieša iedzīvotāju tiesību ierobežošana vai priekšrocību radīšana iedzīvotājiem, kā arī jūtu aizskaršana vai naida celšana sakarā ar viņu attieksmi pret reliģiju ir **aizliegta**.

Nevienai personai savas reliģiskās pārliecības dēļ nav tiesību neievērot likumus.

Latvijas Republikā valsts ir atdalīta no baznīcas. Valsts institūcijām ir laicīgs raksturs, un reliģiskās organizācijas valsts funkcijas veic tikai likumos paredzētajos gadījumos.

16 BANKAS UN NAUDAS MAIŅA

Bankas Latvijā ir atvērtas no pirmdienas līdz piektdienai, no plkst. 9.00 līdz 17.00. Filiāles, kas atrodas tirdzniecības centros, ir atvērtas ilgāk un arī sestdienās, svētdienās.

Lai veiktu naudas operācijas un lai uzglabātu personas finanšu līdzekļus, kā arī veiktu citas darbības, piemēram, darba devējs varētu kontā ieskaitīt nopelnīto naudu, ir jābūt atvērtam kontam kādā no Latvijas bankām. Bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu visvienkāršāk bankas kontu ir atvērt A/S Swedbank kopā ar tulku. Tulku piesaista, ja šāda vajadzība ir nepieciešama un ja klients nerunā latviešu, angļu vai krievu valodās. To izdarīt palīdzēs sociālais darbinieks vai sociālais mentors.

Lai apmaksātu rēķinus un iegādātos preces un pakalpojumus, ērti to ir darīt ar bankas izsniegtu norēķinu karti. Par bankas kartes lietošanu ik mēnesi būs jāmaksā pakalpojuma maksa, kas atkarīga no izvēlētas bankas, un kartes veida.

Bankas konta atvēršanai nav nepieciešama noteikta sākuma naudas summa. Atverot kontu, klients nosaka, cik daudz naudas kontā var iemaksāt vai no tā izmaksāt vienas dienas laikā. Naudas pārskaitījumus var veikt bankas automātā, filiālē, mobilajā aplikācijā vai internetbankā (tā pieejama latviešu, angļu vai krievu valodā runājošiem). Klienta pienākums ir rūpīgi sargāt un neizpaust konta pieejas kodus.

Naudas maiņas punkti lielākajās pilsētās ir atvērti arī nedēļas nogalēs. Naudas maiņas punkti piedāvā skaidras naudas izmaksas un iemaksas iespējas gan eiro, gan ārvalstu valūtās, piemērojot valūtas maiņas kursus un pakalpojuma komisijas maksas (ne vienmēr). Pakalpojuma nosacījumi ir mainīgi un ir atkarīgi no valūtas tirgus situācijas. Pakalpojums var būt īpaši izdevīgs lielākām summām. Ja gadījumā jāiegādājas kāda no eksotiskajām valūtām vai liela summa kādā no populārākajām valūtām, ieteicams sazināties ar konkrēto maiņas punktu vai banku.

Ja darījums tiek veikts ārvalstu valūtā, bankas komisiju par pakalpojumu aprēķina un ietur EUR, piemērojot Eiropas Centrālās bankas noteikto oficiālo valūtas maiņas kursu. Skaidras naudas izmaksām var būt ierobežojumi, ja darbība netiek veikta parastajā bankas darba laikā (darba dienās plkst. 9.00–17.00).

Ikdienā var norēķināties arī skaidrā naudā (ar banknotēm un monētām). Visērtāk to izņemt savas bankas skaidras naudas automātos. Par skaidras naudas izņemšanu filiālē jāmaksā komisijas maksa.

17 BRĪVĀ LAIKA PAVADĪŠANAS IESPĒJAS

Latvijas iedzīvotājiem ir iespēja iesaistīties visdažādākajās nodarbēs lietderīgai brīvā laika pavadīšanai. Par tām visērtāk uzzināt pašvaldību mājaslapās, pie ziņojumu dēļiem, sociālajā dienestā, jauniešu centros, izglītības iestādēs, kultūras namos u.c. Jau no agras bērnības katrs var iesaistīties kādā dejošanas vai dziedāšanas kolektīvā, apmeklēt dažādu sporta veidu treniņus, apgūt svešvalodas un piedalīties citās aktivitātēs.

Izglītības iestādes un īpaši centri piedāvā interešu izglītības nodarbības dažādos vecumos neatkarīgi no iepriekšējās izglītības.

Papildu prasmju attīstīšanai **skolēni un studenti** var iesaistīties savas izglītības iestādes pašpārvaldē un pašvaldības jauniešu domē.

Lai aktīvi iesaistītos kādas sociālas problēmas risināšanā, var pievienoties kādai no vietēja, reģionāla vai nacionāla mēroga nevalstiskajām organizācijām. Tās Latvijā darbojas visdažādākajās jomās, piemēram, veselība, vēsture, vide, māksla, sports u.c. Vairāk par tām var uzzināt mājaslapā www.nvo.lv.

Atkarībā no Latvijas reģiona ir iespējams nodarboties ar ūdenssportu, makšķerēšanu, orientēšanos, tūrismu, sporta spēlēm u.c. aktivitātēm visa gada garumā.

Gan pilsētās, gan laukos darbojas bibliotēkas, muzeji, teātri, kino un kultūras nami, kuros ir iespējams saturīgi pavadīt brīvo laiku katru dienu. Jo lielāka ir pilsēta, jo vairāk pieejamu brīvā laika pavadīšanas aktivitāšu.

18 LATVIJAS KLIMATS UN LAIKA APSTĀKĻI

Klimatu Latvijā ietekmē Atlantijas okeāna un Eirāzijas kontinenta mijiedarbība, tāpēc laika apstākļi ir visai nepastāvīgi un grūti prognozējami. Latvija atrodas mērenajā klimatiskajā joslā, tāpēc tajā var piedzīvot četrus gadalaikus. Var izbaudīt īstu ziemu ar salu un sniegu, pavasara palus, siltu vasaru un krāsainu rudeni.

Latvijā ziema parasti ilgst no decembra vidus līdz februāra beigām. Gaisa temperatūra šajā gadalaikā var svārstīties no +5 grādiem pēc Celsija līdz pat mīnus 30 grādiem. Ziemas otra puse var pārsteigt ar ilgstošiem sala un sniega periodiem.

Latvijā pavasara sākums var būt mainīgs – tas var sākties jau februāra beigās vai tikai vēlā aprīlī. Vidējā gaisa temperatūra mēdz svārstīties no 0 līdz +15 grādiem.

Latvijā vasara iestājas jūnijā un ilgst līdz septembrim. Vidējā gaisa temperatūra vasarā ir ap +19 grādiem, bet tā var sasniegt pat +30 grādus. Vasaras otra puse var pārsteigt ar pērkona negaisiem un lietu.

Latvijā rudens (septembris, oktobris, novembris) vidējā gaisa temperatūra ir no +10 grādiem septembrī līdz pat 0 grādiem novembrī. Rudens sākumā ir sagaidāma arī atvasara, kad gaisa temperatūra palielinās līdz pat +20 grādiem, savukārt oktobris vai novembris var pārsteigt ar pirmo sniegu. Rudens otrajā pusē ir raksturīgi lietaini laika apstākļi.

Sekot līdzī laika apstākļiem var, izmantojot interneta saiti: www.meteo.lv/laiks/.

20 SABIEDRISKAIS TRANSPORTS

Sabiedrisko transportu var izmantot gan pilsētās, gan arī braucot pa Latviju ar starppilsētu autobusiem, mikroautobusiem un vilcieniem. Biļetes var nopirkt gan pirms brauciena autoostā vai dzelzceļa stacijā, gan attiecīgajā transportlīdzeklī, taču bieži vien par biļešu iegādi transportlīdzeklī ir jāmaksā dārgāk, piemēram, vilcienā (gadījumā, ja stacijā, kurā jūs iekāpāt bija iespējams biļeti iegādāties savlaicīgi). Autoostās biļetes var iegādāties ne vēlāk kā 10 minūtes pirms izbraukšanas. Vēlams nodrošināties ar skaidru naudu sabiedriskā transporta biļešu iegādei, ja tā jāpērk transporta līdzeklī, vai tirdzniecības vietā nav iespējams norēķināties ar bankas karti.

Plašāka informācija: www.autoosta.lv (iekšzemes un starptautiskie autobusu, mikroautobusu pārvadājumi) un www.pv.lv (Akciju sabiedrība "Pasažieru vilciens" ir vienīgais iekšzemes sabiedriskā transporta pakalpojumu sniedzējs, kas pārvadā pasažierus visā Latvijas teritorijā pa dzelzceļu, kas populārākajos maršrutos sadalīts 5 zonās un starpzonās).

Starptautisko pasažieru vilcienu kustību nodrošina Valsts akciju sabiedrība "Latvijas Dzelzceļš", plašāka informācija www.ldz.lv. Rīgā var pārvietoties ar sabiedrisko transportu, izvēloties autobusu, tramvaju vai trolejbusu. Rīgā sabiedriskajā transportā viena brauciena biļetes cena ir EUR 1.15. Iespējams iegādāties gan plastikāta viedbiļetes ilgstošai lietošanai, gan kartona biļetes vienam līdz 49 braucieniem, kā arī 24 stundām, un 3 vai 5 dienām. Braucieni jāizmanto 12 mēnešu laikā pēc to iegādes. Pēc iekāpšanas transportlīdzeklī, biļete (E-talons) ir jāreģistrē – jāpieliek pie kartes lasītāja. E-talonu iespējams aktivizēt un papildināt biļešu automātos un biļešu tirdzniecības vietās Rīgas pilsētā.

Ja biļete tiek iegādāta brauciena laikā pie transporta līdzekļa vadītāja, tās cena ir EUR 2.00.

Plašāka informācija: www.rigassatiksmelv un etalons.rigassatiksmelv.

19 CEĻU SATIKSMES NOTEIKUMI LATVIJĀ

Latvijā transportlīdzekļu kustība notiek pa ceļa labo pusi, spēkā ir starptautiskās ceļa zīmes un labās rokas satiksmes noteikumi. Braukšanas laikā transportlīdzekļa vadītājam ir jābūt derīgai* vadītāja apliecībai un transportlīdzekļa reģistrācijas dokumentiem, kā arī dokumentam vai uzlīmei par veikto valsts tehnisko apskati un transportlīdzekļa īpašnieka civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu.

Ar transportlīdzekļu reģistrāciju, autovadītāju kvalifikācijas eksāmenu pieņemšanu un vadītāja apliecību izsniegšanu, tehniskās apskates nodrošināšanu nodarbojas valsts akciju sabiedrība "**Ceļu satiksmes drošības direkcija**" (CSDD – vairāk www.csdd.lv).

Ceļu satiksmes noteikumi ir jāievēro visiem satiksmes dalībniekiem – gājējiem, pasažieriem un autovadītājiem.

Maksimālais atļautais braukšanas ātrums uz Latvijas ceļiem ir līdz 90 kilometriem stundā, apdzīvotās vietās 50 kilometri stundā. Transportlīdzekļa pasažieriem obligāti jālieto drošības jostas, bērniem speciāli auto sēdekļi.

Gājējiem ārpus apdzīvotām vietām un arī apdzīvotās vietās (neapgaismotos ceļa vai ielu posmos) obligāti jālieto atstarotāji, atstarojošās vestes vai apģērbs, kurā iestrādāts atstarojošs materiāls, vai lukturītis.

*vadītājam, kas ierodas Latvijā no ārvalstīm, atļauts vadīt transportlīdzekli, ja viņam ir klāt Eiropas Savienības vai Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācijas dalībvalsts izsniegta vadītāja apliecība vai apliecība, kurā norādītas 1968. gada Konvencijā par ceļu satiksmi noteiktās vadītāja apliecību kategorijas. Ja apliecībā ieraksti nav izdarīti ar latīņu burtiem, tad jāuzrāda notariāli apliecināts tulkojums latviešu valodā. Ja uzturies Latvijā ilgāk par gadu, noteiktā kārtībā jāapmaina vadītāja apliecība.

21 TĀLRUNIS, PASTS UN INTERNETS

Latvijā pieejami gan fiksētie telefonu sakari, gan mobilo telefonu sakari. Zvanot uz Latviju, starptautiskais kods ir +371. Zvanot uz citām valstīm, telefona numurs sākas ar 00 un tad seko attiecīgās valsts kods.

Latvijā ir trīs galvenie mobilo telefonu operatori: LMT, TELE2 un BITE. Visi šie operatori piedāvā priekšapmaksas kartes – Okarte, Amigo, Zelta Zivtiņa, Bite.

Lielākais fiksēto telefonu sakaru operators: Lattelecom.

Izmantojot interneta pieslēgumu datoram vai tālrunim, var nodrošināt saziņu ar dažādām iestādēm, radniekiem, draugiem un paziņām visā pasaulē.

Bezvadu tīkla lietošanai (piemēram, kafējnīcās vai ceļojuma laikā) dažreiz nepieciešams ievadīt Wi-Fi piekļuves kodu. Bezvadu tīklu var izvēlēties ierīces iestatījumos vai atlasīt no pieejamo bezvadu tīklu saraksta. Wi-Fi – tā ir iespēja lietot bezvadu internetu datorā, planšētdatorā vai viedtālrunī, kas atbalsta Wi-Fi tehnoloģiju. Latvijā daudzviet ir pieejams bezmaksas Wi-Fi pārklājums, piemēram, Lattelecom Free, skatīt www.lattelecom.lv.

Lai atrastu sev piemērotāko interneta vai telefona pieslēgumu, var izmantot www.gudriem.lv.

Latvijā ir 617 pasta nodaļas, 1050 pasta kastītes vēstuļu nosūtīšanai, un sūtījumus var saņemt arī 59 Statoil degvielas uzpildes stacijās. Pa pastu var nosūtīt vēstules, pastkartes, pakas, bandroles, sīkpakas, kā arī veikt dažādus maksājumus, piemēram, naudas pārvedumus uz ārzemēm, tai skaitā ar Western Union starpniecību.

Papildu informāciju var meklēt mājaslapā www.pasts.lv.

22 KUR ZVANĪT STEIDZAMOS GADĪJUMOS?

Vienotais ārkārtējo notikumu numurs;
Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests

112

Valsts policija

110

(Ja apdraudējums saistīts ar krāpšanu, huligānismu, aplaupīšanu u.c., jāvēršas policijā.)

Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienests

113

(jāzvana gadījumos, kad pēkšņa saslimšana vai trauma apdraud dzīvību);

ģimenes ārstu konsultācijas **66016001**, no plkst. 18.00 līdz 8.00 darba dienā, brīvdienās visu diennakti.

Gāzes avārijas dienests

114

Satiksmes negadījumi – **67086422**

Ja nepieciešama papildus informācija un atbildes, var izmantot arī vispārējos maksas uzziņu tālruņus: **1188** vai **1189**.

